

Steiners nationalekonomiska kurs föredrag 9. Frågor och kommentarer av Didrik Wachenfeldt.

1. Steiner talar om gåvokapitalets produktiva kraft. Varför då, och hur relevant är de Didrik t idag.

Svar: Om köp- och försäljning sker i nutid kan vi säga att lånekapital och gåvokapital är framtidsinriktade. Genom lån kan vi investera i nya råvaror, maskiner, byggnader etc. Genom gåvokapitalet kan vi investera i mänsklig kompetens, utbildning, forskning men också rehabilitering av sjuka medarbetare med viktig kompetens. De senaste 30 åren har det mycket om humankapitalets betydelse så där kan vi säga att Steiners tankegång är högst relevant. Men det är svårare att mäta än köpe- och lånekapital eftersom effekten kommer på sikt. Steiner talar ju också om intern ekonomi, att en producent kan tillgodogöra sig biprodukter bredvid normal produktion. Han ger exemplet med råghalm som ger foder åt korna som i sin tur ger näringsrik gödsel. Det här med biprodukter är ju ett välkänt tema. Ta stenkolsbrytning som gav kolväten som biprodukt som kunde användas för framställning av syntetiska färger. Eller ta LKAB.s slagghögar som visar sig innehålla jordartsmetaller som kan utvinnas för batteriproduktionen. Egentligen är det ju kreativiteten som sätter gränser och möjligheter. Det kan vara anställda i en verksamhet som kan bidra med en extra kompetens som arbetsgivaren inte ursprungligen hade kontrakterat henne eller honom för. Eller kompetensen måste hämtas in utifrån, ett särskilt humankapital som inte finns överallt.

2. Steiner talar också om "subjektslös ekonomi " och att kapitalströmmar gör affärer på egen han." Hur relevant är hans resonemang för dagens spekulatöns ekonomi.

Svar: Idag talar vi om finansekonomin som skiljd från den reala ekonomin. Finansekonomin växte lavinartat när internet infördes på 1990-talet. Finanstransaktionerna är mycket större än ländernas BNP, alltså produktion av varor och tjänster. På så sätt kan vi säga att det lever ett eget liv, som framför allt är svåröverblickbart. Ekonomin har här övergått i den uttravioletta osynliga sfären för att använda Steiners liknelse från färgteorin i kapitel 1. Framför allt transaktioner i krypto-valutor sker i en osynlig okontrollerad sfär där inga centralbanker eller finansministrar har någon inblick.

3. Han talar också om hur staters ekonomi och imperialistiska strävanden styrs av prestige. Vilken roll spelar detta i dagens utveckling?

Svar: Steiner skiljer på handelskapital, lånekapital och industrikapital och menar att Storbritannien är en tydlig representant för handelskapitalet, Frankrike och dess bankväsen för lånekapitalet samt Tyskland för industrikapitalet. Storbritannien och för övrigt också Frankrike, Belgien och Nederländerna hade kolonier och därmed stora råvarutillgångar som stimulerade ländernas ekonomier. Storbritannien hade ju också länge sin navigation act

från mitten av 1600-talet kompletterad med skyddstullar på 1700-talet. All handel med kolonierna skulle ske på engelska kölar. Inhemsk tillverkning skyddades med tullar eller importförbud på en del utländska varor. Detta är bakgrunden till Napoleonkrigen och Frankrikes handelsblockad mot Storbritannien 1806-12. Holländarna fraktade många varor till Sverige innan svenskarna satte igång med sin navigation act på 1720-talet och upprättade en hel rad skyddstullar och importförbud. Det är det som brukar kallas för merkantilism. Annars hade inte Tyskland och Sverige några kolonier att tala om. Som Steiner påpekar byggde man upp sin industri med lånekapital. I Sverige byggdes industri till att börja med upp med lånekapital från handelshusen och senare, i slutet av 1800-talet, med kapital från nygrundade affärsbanker. Både Tyskland och Sverige har haft en typisk bankfinansierad verksamhet i nära samarbete mellan banker och företag. Inte sällan satt man med i varandras styrelser. USA och Storbritannien har däremot byggt upp sina industrier med värdepapper, aktier och obligationer, som grund. I Sverige tog denna utveckling tid och satte egentlig fart först på 1980-talet. Tyskland känner jag inte så noga till. I Sverige var regeringarna restriktiva mot utländskt ägande 1916-86. Bankerna fick dessutom inte köpa företagsaktier i större utsträckning. Det betydde att det var svårt att få tag på riskvilligt kapital. Lösningen blev att starta investeringsbolag som i sin tur köpte företagsaktier. Wallenbergarnas Investor var tidigt ute 1916. Ivar Krüger köpte upp tändsticksfabriker utomlands och kunde den vägen få rika amerikaner att köpa tändsticksaktier. Med dessa pengar kunde Ivar stödja svenska bolag. Med industrikapitalet, alltså generering av vinster i näringslivet, kunde etablerade bolag stödja framväxande bolag men också satsa på omfattande forskning och nyinvesteringar. Krüger köpte upp flera sågverk och papperstillverkare i Sverige och startade Svenska Cellulosa-aktiebolaget som blev Europas största och modernaste inom trä och papper. Sedan gick affärerna överstyr för Ivar tragiskt nog, men SCA lever vidare in i vår tid. Man kan ju förstå att företagen inte vill ha för hög vinstbeskattning. Att köpa aktier i andra bolag direkt eller genom investeringsbolag är ju ett sätt att finansiera näringslivet bredvid handels- och lånefinansiering.

Kan vi se en nykolonialism i vår tid? Naturligtvis. Se på hur USA går in i konflikthärddar och hellre spär på än försöker lösa konflikterna - för då får man sälja vapen. Business as usual. Dubai och Saudi-arabien var rädda för Irak och Saddam. USA gick in militärt och skyddslingarna fick säkert betala mycket i form av oljeleveranser. Invasionen av Irak kunde också finansieras med oljepengar. Saudierna går in i Jemen och USA säljer vapen. I Ukraina är man rädd för Ryssland. USA och EU levererar vapen och hoppas på goda affärer i framtiden. Ukraina är ett rikt land. Ryssland hade ett väl utvecklat handelsnät under Sovjettiden genom sina delrepubliker och Warszawa-pakten. Allt detta försvann efter 1991. Putin drömmer om ett återupprättat Sovjet. Kina investerar stort i Afrika och Mellanöstern och hoppas säkert på råvarutillgångar. USA hoppas få in Sverige i NATO för då kan man etablera militärbaser i Sverige som betalas med svenska skattemedel. Och svenskarna tackar ja med "bangebokserne på". Nog kan vi se nykolonialismen dyka upp i vår tid.

4. Något annat ni vill ta upp?

Svar: Steiner nämner ex. Belgiens utvinning av elfenben från Afrika. Han talar också om Bagdad-banan som projekterades av bland andra Siemens i samarbete med Osmanska riket och finansierat till stor del med lån från franska banker. Det här med lånen känner jag inte närmare till men Bagdad-banan byggdes från Tyskland genom sydosteuropa för att sedan gå genom Osmanska riket ner till Bagdad. Varför? Med stor sannolikhet för att transportera petroleum från de nyupptäckta fälten i Mellanöstern. För den intresserade rekommenderar jag Vladislav Savic: *Det tysta kriget*, 2006. Den handlar om kampen för att hitta petroleum och som var en viktig orsak till första världskriget. Detta står inte i vanliga historieböcker. Där talas om kapprustningen och Tysklands och Rysslands gammalmodiga övervings- och militärtänkande och de utlösande skotten i Sarajevo. Men det är bara en del av sanningen. Förbränningsmotorn uppfanns i slutet av 1800-talet. Plötsligt skulle bilar, båtar och flygplan drivas med olja. Tyskland hade tillgång till olja i Rumänien men planerade att utvinna olja i Mellanöstern. USA hade tillgång till olja i Texas och Mexico. Storbritannien och Frankrike åkte ner till Mellanöstern och knuffade undan tyskarna och turkarna för att ta hand om utvinningen själva. Lawrence av arabien framstod som den store hjälte som hjälpte araberna att bli kvitt turkarna och sprängde sönder Bagdad-banan. Savic menar att serbnationalisterna fick stöd av Frankrike och Storbritannien att skapa problem på Balkan som skulle störa transporterna på Bagdad-banan. Därför passade det bra att serberna ville frigöra sig från Tysklands allierade i Österrike-Ungern. Jag har inte sett några andra fakta som styrker detta men Savic hade ju Jugoslavisk bakgrund så han hade kanske en del inside information. Också andra världskriget kopplas samman med oljeutvinningen. Nazi-tyskland expanderade österut genom Ukraina inte bara för att skapa lebensraum för tyskarna utan också för att komma åt oljefälten runt Kaspiska havet, framför allt kring Baku i Azerbajdjan där först familjen Nobel och senare Sovjetunionen utvann olja. Senare invaderade Sovjet Afghanistan för att kunna dra pipelines från de kaspiska oljefälten ner till Persiska viken och Indiska oceanen. Men Saudierna tog hjälp av USA och talibannerna för att stoppa Sovjet. Och ur detta krig utvecklades alkhaida - men det är en annan historia.